

*Milan Kiperas**

Uspješnost obrazovanja medijskih djelatnika

Analiza utjecaja kvalitete nastavnih aktivnosti na visokoškolskim ustanovama u Dubrovniku

Summary

In this paper the author researches how important it is to follow the quality of classroom activities which make students qualified to perform the work assignments in their profession as successfully as possible after they earn their degree(s).

Having accepted such an attitude, the author mentions positive experience he gained during many years of working on the preparation and making of several kinds of analysis at the institutions of higher education in Dubrovnik, including the five-year-period since the University of Dubrovnik has been founded.

The author corroborates his experiences in that field by examples which refer to the pre-graduate *Media and social culture studies*, where for fifth year running professional media workers have been trained in the fields of journalism and public relations.

Ključne riječi: kvaliteta obrazovnog procesa, profesionalno osposobljavanje, medijski djelatnici.

* Autor je doktor znanosti i docent Sveučilišta u Dubrovniku

Uvod

Obrazovanje mladih za zvanje medijskih djelatnika složen je proces i odgovoran društveni zadatak.

Na način ostvarivanja toga procesa utječe više različitih okolnosti. Tu su prije svega društveni uvjeti u kojima se proces ostvaruje, stupanj demokratičnosti društvenih odnosa, opredijeljenost društva da stvara sve povoljnije uvjete za slobodno, objektivno, nepristrano i odgovorno ostvarivanje zadataka sadašnjih djelatnika u medijima te više drugih okolnosti koje utječu na položaj novinarskog zvanja, a time i na zainteresiranost mladih da se sa znatnom razinom motiviranosti uključe u sustavno osposobljavanje za tu djelatnost.

Drugi značajan čimbenik je kvaliteta obrazovnoga sustava i način provedbe obrazovnog procesa. Ne razrađujući posve temeljito to pitanje, osvrnut ću se kratko na petogodišnja iskustva u provedbi procesa obrazovanja medijskih djelatnika na Sveučilištu u Dubrovniku unutar Odjela za komunikologiju.

Značenje kvalitete nastavnih aktivnosti za uspješno profesionalno osposobljavanje studenata

Sve sastavnice Sveučilišta, pa tako i Odjel za komunikologiju na kojem se izobražavaju medijski djelatnici, od samog početka djelovanja započele su primjenjivati temeljna načela Bolonjske deklaracije. To se odnosi prije svega na koncepciju obrazovanja prema modelu 3+2+3, odnosno prema procesu u kojem je zastupljen trogodišnji preddiplomski, dvogodišnji diplomski i trogodišnji poslijediplomski doktorski studij.

Drugo bitno obilježje i specifičnost obrazovanja medijskih djelatnika na Sveučilištu u Dubrovniku jest način koncipiranja nastavnih planova i programa. Tako je na preddiplomskom studiju Mediji i kultura društva uspostavljena poželjna ravnoteža između i unutar pojedinih kategorija kolegija. Ravnopravno su zastupljeni općeobrazovni i stručni kolegiji, teorijski kolegiji i kolegiji – radionice te obvezatni i izborni kolegiji.

U svim poznatim primjerima načina obrazovanja na drugim visokoškolskim ustanovama u Hrvatskoj, a i u široj regiji, u izboru

općeobrazovnih kolegija dominira jedno znanstveno područje, najčešće ono koje u tim ustanovama ima dužu tradiciju, odnosno područje kojim se bavi veći broj znanstveno-nastavnog kadra. Tako će u jednom slučaju dominirati kolegiji s područja politologije, u drugom s područja filozofije i sociologije u trećem iz ekonomije ili neke druge znanosti.

Jednako je važna uravnoteženost između teorijske i praktične nastave. Kolegiji – radionice uspješno otklanjaju očit nedostatak dosadašnjeg obrazovanja medijskih djelatnika koji bi dobili teoretsku naobrazbu, ali se nisu osposobili za praktični rad, pa su se na početku svoje profesionalne karijere sporo i teško snalazili u najjednostavnijim radnim zadacima.

Da bi se iskoristile sve prednosti kvalitetnog koncipiranja nastavnih planova i izvedbenih programa vrlo važno pitanje jest angažirati odgovarajući nastavni kadar, sposoban za provedbu programskih zadataka studija, ali i spreman na stalno usavršavanje nastavnih metoda i podizanje kvalitete nastavne djelatnosti.

Interaktivna nastava, rad u manjim skupinama, primjena različitih oblika i metoda provjere znanja, navikavanje na redovito izvršavanje obaveza unutar nastave i korištenje raspoloživih izvora potrebnih za ovladavanje nastavnim sadržajima pojedinih kolegija te metodološki kvalitetno koncipirana priprema i obrada samostalnih studentskih radova, seminara, projekata godine i drugih priloga te otvoren dijalog na relaciji nastavnik – student omogućuju uspješan obrazovni proces i pridonose učinkovitosti studiranja.

Bitna generacijska obilježja studentske populacije

U želji da se stalno poboljšavaju nastavna i ukupna djelatnost na Sveučilištu u Dubrovniku svake se akademske godine kontinuirano provodi nekoliko različitih analiza. Njima se provjerava dostignut stupanj kvalitete nastavnog procesa i potiče na daljnje pozitivne pomake.

Takva aktivnost obavljena je u dubrovačkim visokoškolskim ustanovama (osobito na Veleučilištu u Dubrovniku) i prije nego što je utemeljeno Sveučilište, a načela Bolonjske deklaracije samo su dodatno aktualizirala nastavak izrade pojedinih analiza. Na taj se način željelo pojačati potpunije angažiranje svih sudionika nastavne, znanstvenu i

ukupnu djelatnost na razini pojedinih studija, odjela i na Sveučilištu u cjelini.

Jedna od tih analiza odnosi se na strukturu generacije studenata upisanih u prvu godinu studija.

Za potrebe takve analize prikupljaju se i obrađuju pokazatelji o broju upisanih redovitih i izvanrednih studenata na pojedine studije i odjele Sveučilišta, zatim o strukturi studentske populacije prema spolu, vrsti i mjestu završetka srednje škole, mjestu stalnog boravka i općem uspjehu postignutom tijekom srednjoškolskog obrazovanja.

Raspoložujući istovrsnim pokazateljima generacijskih obilježja studentske populacije u višegodišnjem razdoblju, omogućava se uočiti međugeneracijske razlike i trendove pojedinih analiziranih obilježja.

U drugim vrstama analiza, osobito u onima koje se odnose na: ocjenu uspješnosti studiranja, prolaznost u višu godinu studija, trajanje studija, opredjeljenja nakon preddiplomskog i diplomskog studija, proces zapošljavanja i uspjeh u karijeri, tada pokazatelji o strukturi i ključnim generacijskim obilježjima studentske populacije imaju posebnu važnost.

Prva generacija studenata s indeksom Sveučilišta u Dubrovniku upisana je akademske 2004./2005. godine.

Podatke o obilježjima strukture te i sljedećih generacija studenata prikupio sam koristeći se posebnim upitnikom koji su popunjavali studenti pri upisu. Rijetki propusti u popunjavanju upitnika prevladavani su uvidom u originalnu dokumentaciju pohranjenu u studentskoj referadi za svakog studenta posebno.

U prvoj generaciji studenata Sveučilišta u Dubrovniku bili su i studenti preddiplomskog studija Mediji i kultura društva, koji je tada bio jedini studij u sklopu Odjela za komunikologiju. Upisano je 59 studenata, i to 39 redovitih i 20 izvanrednih. U svim sljedećim generacijama upisivani su samo redoviti studenti, a upisni kapacitet bio je 40 do 50 studenata.

Navest ćemo nekoliko osnovnih obilježja strukture generacija studenata upisanih na studij Mediji i kultura društva.

Već u prvoj generaciji studenata bilo je najviše studentica, čak četiri petine, a tek jednu petinu činili su studenti. Približno takav omjer prema spolu nastavlja se i u sljedeće četiri generacije.

Kad je u pitanju struktura promatrane generacije studenata prema mjestu stalnog boravka, naselja Dubrovačko – neretvanske županije zastupljena su sa 81%, druge županije RH sa 12%, a 7% studenata je izvan

RH. Unutar Dubrovačko – neretvanske županije grad Dubrovnik je zastupljen sa 67% pripadnika promatrane generacije, a 33% pripada ostalim naseljima.

U sljedećim generacijama neznatno se mijenjaju pokazatelji koji se odnose na to obilježje. Tako je u petoj generaciji, koja je upisala navedeni studij u srpnju 2008. godine, 81% studenata s područja Dubrovačko – neretvanske županije, 9,5% iz drugih županija RH te je također 9,5% studenata izvan RH.

Značajni su i pokazatelji koji se odnose na mjesto i vrstu završene srednje škole. Tako je 71% studenata promatrane generacije završio srednjoškolsko obrazovanje u Dubrovniku, 7% u drugim mjestima Dubrovačko – neretvanske županije (Korčula, Ploče, Metković), a 22% izvan Dubrovačko – neretvanske županije.

U strukturi sljedećih generacija nisu zabilježene značajnije promjene pokazatelja koji se odnose na mjesto završetka srednje škole. Tako je u petoj generaciji Dubrovnik zastupljen sa 71%, druga mjesta Dubrovačko – neretvanske županije sa 5%, a izvan Dubrovačko – neretvanske županije je 24%.

Većina studenata završila je jednu od četverogodišnjih srednjih strukovnih škola. U toj kategoriji je 56% studenata promatrane generacije. Najčešće srednje škole su ekonomska i turistička, a ostale su zastupljene u neznatnom broju. Gimnazijsko obrazovanje steklo je 44% studenata. Zastupljenost gimnazijalaca varira iz godine u godinu i postupno se smanjuje, tako da ih je u petoj generaciji 33,33%.

U analizi generacijskih obilježja studentske populacije posebno mjesto zauzimaju pokazatelji o općem uspjehu u srednjoj školi.

Studenti prve generacije studija Mediji i kultura društva imali su prosječan opći uspjeh (uzimajući u obzir opći uspjeh na kraju svakog razreda srednje škole i na maturi) 4,04. Prosječan opći uspjeh na razini Sveučilišta bio je u toj generaciji 3,30.

Značajnu razliku između prosječnog općeg uspjeha na razini Sveučilišta i analiziranog studija uvjetovala je, između ostalog, okolnost da se na studij Mediji i kultura društva prijavilo dvostruko više kandidata za upis od upisnog kapaciteta. To je jedini studij na Sveučilištu u Dubrovniku koji je u svih pet godina imao znatno više kandidata od broja upisnih mjesta i koji je uvijek popunjavao upisni kapacitet u prvom upisnom roku.

Također je zanimljiva razlika u prosječnom općem uspjehu u srednjoj školi između studenata koji su prethodno završili gimnaziju i onih sa završenom jednom od četverogodišnjih srednjih škola. Taj odnos je u promatranoj prvoj generaciji bio 4,27 za gimnazijalce u odnosu prema 3,83 za studente koji su prethodno završili jednu od srednjih strukovnih škola.

Sa smanjenjem udjela gimnazijalaca u ukupnom broju upisanih studenata u prvu godinu studija Mediji i kultura društva postupno pada i prosječan opći uspjeh te kategorije studenata. Tako su u petoj generaciji gimnazijalci imali prosječan opći uspjeh 3,87, a polaznici srednjih strukovnih škola 4,04.

Podaci o prosječnom općem uspjehu u srednjoj školi te o mjestu završetka i vrsti srednje škole mogu se višestruko koristiti kao polazište za praćenje tijeka studiranja pojedinih kategorija studenata, uspjeh na studiju, prolaznost u višu godinu, trajanje studija te niz drugih obilježja zanimljivih za ocjenu uspješnosti studiranja i pripremljenost za kvalitetno obavljanje profesionalnih zadataka

Kvaliteta obrazovnog procesa

Osim analize strukture generacije studenata upisanih u prvu godinu studija na Sveučilištu u Dubrovniku, nastavlja se ranije započeta praksa provedbe i obrade podataka dobivenih na temelju anketiranja studenata svih odjela, studija i godina studija o kvaliteti nastavnih aktivnosti.

Anketiranje se provodi dva puta na godinu, pri kraju nastave u zimskom i ljetnom semestru.

Anketni upitnik se popunjava na jednom od nastavnih sati tako da se prethodno upozori na svrhu i način anketiranja, sadržaj ankete, potrebu davanja odgovora u skladu s vlastitom prosudbom, samostalno, slobodno i nepristrano. Posebno se istakne da je anketa anonimna te je potrebno odgovoriti na eventualna pitanja koja prije ili nakon podjele upitnika postave studenti.

Anketni upitnik sadržava opće podatke o akademskoj godini i semestru u kojem se anketa provodi, zatim o odjelu i studiju te godini studija.

U tablici koja slijedi nakon tih podataka navedena su prezimena nastavnika prema abecednom redu. Svakom nastavniku koji je u tom semestru sudjelovao u nastavnom procesu na toj godini studija studenti daju četiri vrste ocjena (od 1 do 5) i to: za pripremljenost i jasnoću izlaganja, spremnost za raspravu i poticanje aktivnog sudjelovanja studenata, za odnos prema studentima te za cjelokupnu nastavnu i druge aktivnosti.

Osim što ocjenjuju nastavnika prema naznačenim obilježjima, studenti se izjašnjavaju i o tome koliko redovito prate nastavu. Mogu izabrati jednu od četiri ponuđene mogućnosti, i to: jesu li bili na nastavi tijekom semestra do 25% predviđenih sati predavanja i drugih oblika nastave, od 25 do 50%, od 51 do 75% i više od 75% sati.

Anketa se ne najavljuje, pa postotak obuhvaćenih anketiranjem u odnosu prema ukupnom broju redovitih studenata na određenoj godini studija također pokazuje kolika je redovitosti praćenja nastave.

Studenti također mogu iznijeti primjedbe i prijedloge u vezi s radom pojedinih nastavnika i nenastavnog osoblja te o svim drugim pitanjima o kojima ovisi kvaliteta nastave i druge aktivnosti na razini pojedinih studija, odjela i na Sveučilištu u cjelini.

Na temelju popunjenih anketnih upitnika izračunavaju se prosječne ocjene nastavnika na svakoj godini pojedinog studija, zatim na razini odjela (ako odjel ima dva ili više studija na kojima je pojedini nastavnik bio angažiran u nastavi) te (ako je nastavnik predavao na više odjela) na razini Sveučilišta.

Pojedinačne ocjene o kvaliteti nastavne aktivnosti dostavljaju se pročelnicima odjela za nastavnike angažirane na studijima pojedinih odjela, a svaki nastavnik dobiva rezultate ankete koji se odnose na njega. .

Osim kvantitativnih pokazatelja o prosječnim ocjenama pojedinih nastavnika, pročelnicima odjela dostavljaju se pregledi primjedaba i prijedloga, kojima se želi upozoriti na propuste u nastavi i drugim aktivnostima te predlažu mjere za njihovo otklanjanje.

Posebno su značajne konkretne primjedbe i zapažanja studenata o načinu rada i postupcima pojedinih nastavnika. Ističu se pohvale i pozitivni primjeri načina rada pojedinih nastavnika, ali i primjedbe na postupke koji se ocjenjuju nepoželjnim.

Rezultati ankete analiziraju se na sjednicama stručnih vijeća pojedinih odjela i na Senatu Sveučilišta, a pročelnici odjela obavljaju

razgovore s nastavnicima koji su loše ocijenjeni te onima na čije postupke ima značajnih prigovora.

Ponavljaju li se neželjeni postupci nastavnika i nakon upozorenja, te obave li se dodatne provjere i na druge načine, mogu se poduzeti različite mjere sa svrhom poboljšanja kvalitete nastavnog procesa, uključujući preraspodjelu radnih zadataka te u krajnjem slučaju dodjelu kolegija drugom nastavniku s odgovarajućom strukom i zvanjem.

Pojedinačne prosječne ocjene nastavnika se ne objavljuju, a nastavnici u postupku izbora u viša nastavna i znanstveno-nastavna zvanja prilažu rezultate ocjenjivanja uz ostalu traženu dokumentaciju.

Osim ankete o kvaliteti nastavne aktivnosti, koja se provodi dva puta na godinu na razini Sveučilišta, pojedini nastavnici pripremaju i provode ankete koje se odnose na kolegije koje predaju. U takvim vrstama anketa može se doznati više korisnih stajališta studenata o načinu rada nastavnika, optimalnoj literaturi za pojedini predmet, načinu pripreme i provođenja kolokvija i drugim oblicima provjere znanja te o nizu pitanja na koje se ne bi dobili odgovori na temelju razgovora sa studentima.

Samoanaliza nastavne djelatnosti

Treća vrsta analiza koja se provodi na Sveučilištu u Dubrovniku jest samoanaliza nastavne djelatnosti.

Značajno je istaknuti da je Sveučilište u Dubrovniku jedna od rijetkih visokoškolskih ustanova u Republici Hrvatskoj u kojoj se kontinuirano obavlja samoanaliza nastavne djelatnosti kao jedan od oblika sustavnog poboljšanja kvalitete nastavnoga procesa. Ta aktivnost uvedena je na Sveučilištu u Dubrovniku akademske 1999./2000. godine tako da se samoanaliza kontinuirano provodi devetu godinu za redom.

Samoanaliza je jedan od važnijih načina poticanja uspješnijeg rada svih, a osobito mlađih nastavnika s kraćim predavačkim i ukupnim radnim iskustvom. Njezinom provedbom ostvaruju se pozitivni pomaci u izvedbi nastavnih programa, a postižu se i drugi poželjni ciljevi na području znanstvenoga rada i profesionalnog usavršavanja.

Obavljanjem samoanalize svoje djelatnosti nastavnici analiziraju jednogodišnja iskustva, pozitivne pomake ostvarene u nastavi, komentiraju

uočene propuste i razloge njihova nastanka te ističu bitna opredjeljenja i ključne zadaće koje namjeravaju ostvariti u sljedećoj akademskoj godini.

Pri kraju nastave u ljetnom semestru svim stalno zaposlenim nastavnicima i vanjskim suradnicima dostavljaju se odgovarajući upitnici sa tri pitanja.

Prvo pitanje odnosi se na sve što je pojedini nastavnik postigao u toj akademskoj godini i na najznačajnije pozitivne pomake u provedbi nastavnog procesa. Pritom je osobito važno uputiti na konkretne poželjne promjene, istaknuti svoje stajalište o važnosti tih promjena i njihovu utjecaju na optimalnu primjenu suvremenih dostignuća i iskustava s područja metodike nastave pojedinih kolegija te podizanje kvalitete nastavnog procesa u cjelini.

Drugim pitanjem traži se od nastavnika da se izjasne o najvažnijim aktivnostima koje namjeravaju poduzeti kako bi poboljšali svoj nastavni rad te se trebaju izjasniti o stručnom i/ili znanstvenom usavršavanju u sljedećoj akademskoj godini.

Nakon odgovora na prvo i drugo pitanje nastavnici imaju mogućnost dati prijedloge o odgovarajućim potrebnim radnjama na razini pojedinih studija, odjela ili Sveučilišta kojima bi se osigurali preduvjeti za kvalitetnije izvođenje nastave i ostvarivanje drugih zadataka od interesa za učinkovitije profesionalno osposobljavanje studenata.

Nakon što se skupe rezultati samoanalize na razini Sveučilišta, održi se rasprava na sjednici Senata i stručnih vijeća pojedinih odjela. Pritom se pozornost posebno usmjerava na sklad ostvaren između namjera koje su nastavnici evidentirali u samoanalizi prethodne akademske godine i postignutih rezultata nakon godinu dana.

Također se pomno analiziraju primjedbe i prijedlozi u vezi s ostvarivanjem preduvjeta potrebnih za kvalitetnije obavljanje nastavne i drugih djelatnosti na Sveučilištu, a osobito se raspravlja o prijedlozi koji su opravdani a njihova realizacija izostaje.

Zaključak

Na kraju treba istaknuti da priprema, provedba i objavljivanje sumarnih rezultata navedenih analiza povećava stupanj odgovornosti svakog zaposlenika, a studentima otvara dodatne mogućnosti aktivnog sudjelovanja u stvaranju uvjeta za postizanje povoljnijih rezultata tijekom studiranja.

Kada su nam na raspolaganju rezultati navedenih analiza, koji se odnose na studente određenog studija za više uzastopnih akademskih godina, otvaraju nam se višestruke mogućnosti vrednovanja nastavnog procesa analiziranog studija. Možemo također promatrati uspješnost studiranja kroz praćenje prolaznosti u višu godinu studija, doznajemo podatke o trajanju studija, zapošljavanju (uključujući vrijeme prvog zaposlenja nakon završetka studija te vrstu posla koji student obavlja), nastavku stručnog, znanstvenog i profesionalnog usavršavanja te više drugih značajki.